

**ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΙΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΟΥ
ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΚΑΒΑΛΑΣ ΣΤΑ 1932-34 ΚΑΙ ΔΙΩΞΕΙΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥΣ**

***

Νικολάου Τσουμπάκη

***

«Εις το Γυμνάσιο της πόλεώς μας εισεχώρησαν κομμουνιστικά μικρό-βια».

Όταν για πρώτη φορά ασχολείται κάποιος με μια τέτοια θεματική εργασία, είναι φυσικό να τον κυριεύουν σκέψεις, προβληματισμοί, ίσως και αμφιβολίες, για να μπορεί να γίνει πιο αντικειμενικός γύρω από τα γεγονότα και τους πρωταγωνιστές αυτής της υπόθεσης.

Είναι η ιστορία της γενιάς δέκα χρόνια μετά την εγκατάσταση των προσφύγων της Μικρασιατικής καταστροφής. Μέχρι το 1993 οι εναπομείναντες συμμαθητές του 1932 (απόφοιτοι περιόδου 1933-1934), φίλοι και συναγωνιστές των τριών τελευταίων τάξεων του Γυμνασίου Καβάλας, έδιναν το «παρών» σε τακτά χρονικά διαστήματα.

Τα γεγονότα στα οποία θα αναφερθώ διαδραματίζονται στο Γυμνάσιο Καβάλας κατά την περίοδο της τετραετούς διακυβέρνησης της χώρας από τον Ελευθέριο Βενιζέλο (1928-1932).

Η απήχηση των γεγονότων αυτών δεν περιορίζεται στο στενό περιβάλλον μιας επαρχιακής πόλης, αλλά ενδιαφέρει καθολικότερα την κίνηση και εξέλιξη των ιδεών στην νεώτερη Ελλάδα. Δεν πρέπει πάντως να μην μνημονευτεί η ψήφιση (25-7-1929) του Ν.4229 «περί μέτρων ασφαλείας του κοινωνικού καθεστώτος και προστασίας των ελευθεριών» (γνωστού ως Ιδιώνυμου), ο οποίος προέβλεπε ποινή φυλάκισης τουλάχιστον έξι μηνών κατά των απεργαζομένων την ανατροπή του κοινωνικού καθεστώτος με βίαια μέσα, την διαδικασία διάλυσης των κομμουνιστικών σωματείων και την απόλυση των στρατιωτικών και άλλων δημοσίων υπαλλήλων που θα προπαγάνδιζαν ανατρεπτικές θεωρίες.

Στις εκλογές της 19^{ης} Αυγούστου 1928 το κόμμα των Φιλελευθέρων του πρωθυπουργού Ελευθέριου Βενιζέλου κερδίζει τις εκλογές (με ποσοστό 46,94%) με πλειοψηφικό σύστημα. Αξιοσημείωτη είναι η συντριβή του ΚΚΕ, που λαμβάνει μόλις 1,41%. Αρχίζει μια τετραετία πολιτικής σταθερότητας, η τελευταία δημιουργική περίοδος του μεγάλου κρητικού πολιτικού.

Στον προγραμματικό του λόγο, τον οποίο εκφωνεί στη Θεσσαλονίκη τον Αύγουστο του 1928, αναπτύσσει τις αρχές του κόμματος του επί των

εργατικών ζητημάτων και των σχέσεων της εργασίας προς το κεφάλαιο και ειδικότερα για την ανατροπή του κοινωνικού καθεστώτος από κομμουνιστική κίνηση στην Ελλάδα. Εκεί έλεγε μεταξύ άλλων τα εξής: «Πάσα απόπειρα διαταράξεως ή βίαιης ανατροπής του κοινωνικού καθεστώτος, του οποίου στέρεα θεμέλια είναι η πατρις, η θρησκεία, η οικογένεια και η ιδιοκτησία, θα εύρη αντιμετώπο την πυγμή του κράτους. Είμεθα αποφασισμένοι να εξοπλίσωμεν το κράτος και τας αρχάς του διά της αναγκαίας νομοθεσίας, όπως καταστή δυνατή η αποτελεσματική κοινωνική άμυνα κατά των απροκαλύπτων ανατρεπτικών ενεργειών του κοινωνικού καθεστώτος. Η ανησυχία η οποία κατέχει ιδίως τους νέους περί του κοινωνικού καθεστώτος, το οποίον δεν είναι άριστον, είναι ανησυχία της νεολαίας που δεν ανήκει εις την τάξιν των κομμουνιστών αλλά εις το αστικό καθεστώς, και η οποία ανησυχία είναι αξία πάσης προσοχής και την οποία εγώ παρακολουθώ με την μεγαλύτερα προσοχή και με μεγάλη συμπάθεια... ».

Η οικονομική κρίση του 1929 και η εξ αντικειμένου αδυναμία να αντιμετωπισθεί μείωσαν το κύρος του Βενιζέλου σε σημείο ώστε η διά δημοκρατικών μεθόδων επιβίωση της προσωπικής εξουσίας να είναι πλέον αδύνατη. Η κρίση πλήττει τους μικροαστούς, οδηγεί σε νέες κοινωνικές διαφοροποιήσεις και σε περαιτέρω όξυνση του αγώνα μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών ομάδων.

Η αύξηση του πληθυσμού της Καβάλας κατά 117,9% (1920-1928), οφείλεται κυρίως εις τους πρόσφυγες, οι οποίοι κατά την απογραφή του 1928 μετρήθηκαν σε 1.221.849, δηλ. 19,6% του συνολικού πληθυσμού της χώρας.

Ήταν αναπόφευκτο αυτή η πληθυσμιακή αναστάτωση να επιταχύνει τις κοινωνικές διαφοροποιήσεις και να μεγαλώσει τις κοινωνικές αντιθέσεις, εάν ληφθεί υπ' όψη ότι το μεγαλύτερο μέρος των προσφύγων κατέφυγε στην Ελλάδα χωρίς περιουσιακά στοιχεία. Στην Καβάλα η περίοδος 1928-1934 χαρακτηρίζεται από ογκώδη συλλαλητήρια με χιλιάδες κόσμου να ζητούν ευνοϊκή λύση του καπνικού ζητήματος, αλλά και κατά της ανεργίας. Την περίοδο αυτή το συνδικαλιστικό κίνημα της Καβάλας έχει την καθολική συμπαράσταση όλων των κοινωνικών τάξεων της πόλης. Με σκοπό την αποδυνάμωση αυτού του κινήματος ο εισαγγελέας Καβάλας Σπηλιώτης συντάσσει πολυσέλιδη έκθεση προς το υπουργείο Εσωτερικών στην οποία προτείνει την λήψη και εφαρμογή συγκεκριμένων κατασταλατικών μέτρων που μπορούν να χαρακτηριστούν και ως αντιδημοκρατικά.

Οι μαθητές του Γυμνασίου Καβάλας μπαίνουν από τώρα στο μάτι του κυκλώνα. Στις 27 Απριλίου 1932 συλλαμβάνονται από όργανα του τμήματος Ασφαλείας Καβάλας, επικεφαλής των οποίων είναι ο Ανθυπασιπιστής

Ευριπίδης Αλεξάκης, οι μαθητές της ΣΤ' τάξεως του Γυμνασίου Καβάλας Στρατηγόπουλος και Προέδρου. Υποβάλλονται σε μακράν ανάκριση και παράλληλα διεξάγονται έρευνες στις κατοικίες των μαθητών. Στο δωμάτιο ενός μαθητού ανακαλύπτονται και κατάσχονται δύο τεύχη του φιλολογικού περιοδικού *Νέοι Πρωτοπόροι*. Οι ανακρίσεις συνεχίζονται στο γραφείο του εισαγγελέα Σπηλιώτη και διαπιστώνεται από αυτές ότι στο Γυμνάσιο Καβάλας υπάρχει πυρήνας της Κομμουνιστικής Νεολαίας. Οι μαθητές καταγγέλλουν ότι κακοποιήθηκαν προκειμένου να προβούν σε αποκαλύψεις. Παράλληλα καταζητούνται οι μαθητές Τάντος και Σωτηρέλης. Οι έρευνες στα σπίτια των μαθητών του Γυμνασίου συνεχίζονται, εντοπίζονται και κατάσχονται τεύχη του Δελτίου *Κομμουνιστική Επιθεώρηση*, του περιοδικού *Νέοι Πρωτοπόροι* και επίσης κάρτες εράνου της Εργατικής Βοήθειας της Ελλάδας.

Ο Εισαγγελέας Σπηλιώτης αυτοπροσώπως ηγείται των ερευνών και ανακρίσεων και οι πρώτες του εκτιμήσεις είναι ότι στο Γυμνάσιο Καβάλας βρίσκεται εν δράσει ευρύτατη κομμουνιστική δραστηριότητα. Στα χέρια του βρίσκεται ήδη κατάλογος 10 περίπου μαθητών της ΣΤ' τάξεως του Γυμνασίου.

Ο Γυμνασιάρχης Μπομπορίδης ενημερώνεται για τις συλλήψεις και σκέφτεται να καλέσει τον σύλλογο των καθηγητών για να λάβει αποφάσεις για την περαιτέρω παραμονή στο Γυμνάσιο των συλληφθέντων και καταζητούμενων μαθητών. Διαδίδεται στην πόλη ότι οι συλληφθέντες μαθητές θα αποβληθούν από το Γυμνάσιο.

Στις 29 Απριλίου του 1932 οι ανακρίσεις για τα κομμουνιστικά του Γυμνασίου συνεχίζονται. Εντυπωσιακός είναι ο υπερβάλλον ζήλος του Εισαγγελέα Σπηλιώτη. Υπάρχει η πληροφορία ότι κλήθηκε και ανακρίθηκε η μαθήτρια του Γυμνασίου Σμαρώ Μηλίδου .

Οι συλληφθέντες μαθητές της ΣΤ' τάξεως αφήνονται ελεύθεροι, ενώ παράλληλα υποβάλλουν μηνύσεις για ξυλοδαρμό που υπέστησαν από τον ανθυπασιστή του τμήματος Ασφαλείας Ευριπίδη Αλεξάκη.

Παράλληλα, κατόπιν προσκλήσεως του Γυμνασιάρχη Μπομπορίδη, συνεδριάζει ο Σύλλογος καθηγητών με θέμα: «Συζήτηση επί τη βάσει των υπαρχόντων στοιχείων περί της ενοχής μαθητών τινών του Γυμνασίου κατηγορηθέντων εσχάτως υπό της Δικαστικής Αρχής επί κομμουνισμώ και της επιβλητέας εις αυτούς ποινής». Με το υπ' αριθμ. 43 πρακτικό αποφασίζονται τα εξής: ο Σωτηρέλης Χαράλαμπος και Τάντος Γεώργιος τιμωρούνται παμψηφεί με αποβολή διά παντός εξ όλων των σχολείων του Κράτους, οι δε Στρατηγόπουλος Γεώργιος και Προέδρου Βενιζέλος κατά πλειοψηφία με αποβολή διά παντός εκ του Γυμνασίου Καβάλας.

Στις 6 Μαΐου 1932 ο Εισαγγελέας Σπηλιώτης περατώνει τις ανακρίσεις για την ανακαλυφθείσα κομμουνιστική δραστηριότητα στο Γυμνάσιο της πόλεώς μας και σχηματίζει δικογραφία, όπου στο κατηγορητήριο αναφέρει ότι οι κατηγορούμενοι από τις αρχές Ιανουαρίου μέχρι 25 Απριλίου 1932 οργάνωσαν εις το Γυμνάσιο πυρήνα της «Κομμουνιστικής ομάδας Νέων Πρωτοπόρων» και «ομάδα Αρχαιομαρξιστών κομμουνιστών» με στόχο τον προσηλυτισμό ανηλίκων μαθητών και μαθητριών.

Από την ανάκριση που διεξήχθη προέκυψαν στοιχεία ενοχής για 12 πολίτες και 23 μαθητές, οι οποίοι παραπέμπονται σε δίκη για παράβαση του Ν. 4229 περί προστασίας του κοινωνικού καθεστώτος (Ιδιώνυμο), και στους οποίους κοινοποιούνται κλητήρια θεσπίσματα, με τα οποία καλούνται να παρουσιασθούν ενώπιον του Πλημμελειοδικείου Καβάλας στις 18 Μαΐου 1932.

Οι κατηγορούμενοι πολίτες και μαθητές είναι οι εξής (ακολουθεί κατάλογος).

Ο Γυμνασιάρχης Καβάλας στέλνει δημόσια επιστολή στην εφημερίδα «ΚΗΡΥΞ», όπου μεταξύ άλλων αναφέρει ότι όσα είδαν το φώς της δημοσιότητας περί κομμουνιστικής προπαγάνδας και για διδασκαλία εθνοκτόνων ιδεών είναι τελείως ανακριβή και ότι το Γυμνάσιο λειτουργεί πολύ κανονικά και σύμφωνα με τους κείμενους νόμους. Καταλήγει ότι η αρθρογραφία ορισμένων εφημερίδων γύρω από το Γυμνάσιο Καβάλας είναι άδικη. Με την επιστολή του Γυμνασιάρχη αρχίζει να συζητιέται μέσα στην κοινωνία της πόλης μας η κατάσταση μέσα στο Γυμνάσιο Καβάλας των 600 περίπου μαθητών.

Η κατάσταση μέσα στην πόλη από τις συνεχόμενες συγκεντρώσεις και πορείες των αγανακτισμένων καπνεργατών και καπνεργατριών μέρα με την μέρα γίνεται επικίνδυνη. Χαρακτηριστικό της κατάστασης ήταν οι καθημερινές περιπολίες της έφιππης χωροφυλακής για την διάλυση των συγκεντρώσεων. Οι συζητήσεις για την άσχημη οικονομική κατάσταση της χώρας και το πρόβλημα που αντιμετώπιζε η επεξεργασία των καπνών ήταν καθημερινές ανάμεσα στους πολίτες.

Οι μαθητές του Γυμνασίου, κομμάτι της κοινωνικής σύνθεσης της πόλης (παιδιά προσφύγων, καπνεργατών, αστών, επαγγελματιών, επιστημόνων), άρχισαν να συζητούν και να προβληματίζονται και αυτοί για την διανομορφωθείσα κατάσταση. Τις απαντήσεις στα καυτά ερωτήματά τους βοηθούσαν καθηγητές με υψηλό πνευματικό επίπεδο, όπως ο καθηγητής μαθηματικών Νικόλαος Σωτηράκης, οι φιλόλογοι Γεωργαντάς και Γεωργακόπουλος, ο φυσικός Γ. Εμμανουήλ. Υπήρχαν όμως και καθηγητές όπως οι Κυνηγόπουλος Πολύκαρπος, Καρύδης και Ευσταθιάδης, οι οποίοι με τις

καταθέσεις τους βοήθησαν στην προανάκριση έτσι ώστε να διωχθούν και να προφυλακιστούν για μικρό χρονικό διάστημα οι καθηγητές Νικόλαος Σωτηράκης και Γ. Εμμανουήλ.

Η Καβάλα την περίοδο αυτή εκτός από τις καπνεργατικές κινητοποιήσεις χαρακτηρίζεται στο πανελλήνιο ως μια πόλη προοδευτικότερη, αλλά παράλληλα αποτελεί μέγα Διοικητικό κέντρο έτσι ώστε να ικανοποιεί τις απαιτήσεις μιας μεγαλούπολης των 49.900 κατοίκων. Παρά την καπνική κρίση η Καβάλα φέρει τη σφραγίδα της κυβέρνησης Βενιζέλου με την κατασκευή λιμενικών έργων που την καθιστούν ένα από τα μεγαλύτερα εμπορικά λιμάνια της χώρας.

Δήμαρχος Καβάλας είναι ο Κλεάνθης Τερμεντζής, ο αρχαιότερος Δήμαρχος της Ελλάδος, ο οποίος συγκεντρώνει συνολική υπηρεσία Δημάρχου προ και μετά την απελευθέρωση της Καβάλας περίπου 17 έτη. Εκπρόσωπος του κράτους είναι ο Νομάρχης Καβάλας Δημήτριος Τοράκης, γόνος μεγάλης οικογένειας της Κρήτης, ο οποίος υπηρέτησε κατά τον πόλεμο ως Βασιλικός Επίτροπος του Στρατοδικείου Σμύρνης από το 1919, έμπιστος και προσωπικός φίλος του πρωθυπουργού Ελευθερίου Βενιζέλου. Τέλος, Εισαγγελέας Καβάλας είναι ο περιβόητος Σπηλιώτης (η κόρη του εκείνη την περίοδο ήταν μαθήτρια της Δ' τάξεως) και Διοικητής Ασφαλείας ο Ευριπίδης Αλεξάκης.

Η εντολή του Στυλιανού Γονατά (υπουργού Γεν. Διοικητού Μακεδονίας) είναι σαφής: «Το κράτος, επιφορτισμένον με την ασφάλεια του κοινωνικού καθεστώτος, υποχρεούται να επιβάλει άνευ επιείκειας την τάξιν κατά παντός επιζητούντος να διασαλεύση αυτήν». Και οι σκεπτόμενοι μαθητές του Γυμνασίου Καβάλας αποτελούν αιτία διασάλευσης της τάξης και σύμφωνα με το Ιδιώνυμο προσάγονται σε δίκη για παράβαση των άρθρων 2 και 3 του Ν. 4229.

Μαζί με τους 23 μαθητές προσάγονται και 12 πολίτες, συνολικά 35 άτομα.

Στις 18 Μαΐου 1932 ξεκινάει η ακροαματική διαδικασία ενώπιον του πενταμελούς Πλημμελειοδικείου Καβάλας. Πρόεδρος είναι ο Νικόλαος Κορρές, εισαγγελέας ο Παναγιώτης Σπηλιώτης, πρωτοδίκαι οι Χαράλαμπος Πέρος και Χρίστος Ρόμποκος, γραμματεύς ο Ιωάννης Παπακωνσταντόπουλος.

Η κοινωνία της πόλης με αγωνία και ενδιαφέρον παρακολουθεί τις εξελίξεις. Οι μαθητές είναι παιδιά γνωστών οικογενειών της πόλης. Πλήθος δημοσιογράφων με ειδικές άδειες θα καλύψουν την δίκη, ενώ η αστυνομία χορηγεί σημειώματα ελευθέρως εισόδου σε ορισμένο αριθμό ακροατών.

Σύμφωνα με το Ιδιώνυμο οι μαθητές θα αντιμετωπισθούν ως αριστεροί, διότι με το αναμφισβήτητο πολιτικό δαιμόνιο του Ελευθερίου Βενιζέλου για την καταπολέμηση του κομμουνισμού στην Ελλάδα δεν αρκούν οι κείμενοι νόμοι και ιδίως ο ποινικός. Η δίκη είναι αναπόφευκτη και θα εξελιχθεί σε πολιτική. Συνήγοροι των κατηγορουμένων εκτός από τους δικηγόρους της πόλης μας θα έρθουν και τρεις δικηγόροι της Εργατικής Βοήθειας Ελλάδας: ο Μιλτιάδης Πορφυρογένης (από Αθήνα), ο Ιωάννης Χατζιγιαννάκης (από Κομοτηνή) και ο Αριστομένης Χρονόπουλος (από Δράμα).

Το κλίμα είναι πολύ βαρύ. Το τμήμα Ασφαλείας Καβάλας με πληροφορίες «εμπίστων» προσώπων εντός και εκτός Γυμνασίου έχει συγκεντρώσει πολλά στοιχεία για τα «κομμουνιστικά μικρόβια» τα οποία υπάρχουν μέσα στο Γυμνάσιο Καβάλας. Το λυπηρό είναι ότι μάρτυρες κατηγορίας πέρα των άλλων είναι συμμαθητές, γονείς και πολίτες.

Ο Βενιζέλος, μετά τον ανεπανάληπτο εκλογικό του θρίαμβο το 1928, αντί για μακρόπνοη κοινωνική πολιτική επιλέγει τον δρόμο που απαιτούσε τις μικρότερες θυσίες, δηλ. την αδίστακτη αντίδραση.

Μπορούσε να αποτρέψει αυτήν τη δίκη, η οποία αποτελεί μοναδικό φαινόμενο σε όλη την Ελλάδα. Παρά την παρουσία στην πόλη μας πολιτικών και άλλων παραγόντων της κοινωνικής ζωής που ανήκαν στο προσφυγικό ρεύμα, ο Βενιζέλος έχει πλέον προκατάληψη για την «Κόκκινη Καβάλα».

Οι μαθητές εισέρχονται εις την αίθουσα του δικαστηρίου αγέρωχοι : χωρίς φόβο, συντριβή ή κάτι παρόμοιο. Χαρακτηριστική η παρουσία μεταξύ του ακροατηρίου και ενός ιερέα, ο πατέρας του μαθητή Λάζαρου Αϊβατζίδη. Η μοναδική μαθήτρια κατηγορούμενη Σμαρώ Μηλίδου φαίνεται θαρραλέα και απαντά ευκρινώς παρούσα στην ανάγνωση του καταλόγου των ονομάτων των κατηγορουμένων από τον πρόεδρο. Γίνεται η ανάγνωση των ενενήντα και πλέον μαρτύρων κατηγορίας και υπερασπίσεως και στην συνέχεια αρχίζει η εξέταση των μαρτύρων κατηγορίας (80 μάρτυρες υπεράσπισης και 10 μάρτυρες κατηγορίας).

Οι μάρτυρες κατηγορίας επιτίθενται κατά των μαθητών και ορισμένων καθηγητών και χαρακτηρίζουν την όλη κατάσταση εις το Γυμνάσιο Καβάλας ως «Εθνική κακοδαιμονία». Αναφέρουν ότι εδώ και πολύ καιρό υπήρχαν φήμες ότι μαθητές και ορισμένοι καθηγητές είναι μισημένοι σε κομμουνιστική δραστηριότητα. Μάλιστα, γίνεται αναφορά ότι από τους 48 μαθητές της Ε΄ & ΣΤ΄ τάξεως 10 τουλάχιστον είναι μισημένοι εις την κομμουνιστική κίνηση. Γίνονται αναφορές σε ονόματα μαθητών ότι ηγούνται αυτής της κίνησης. Μάρτυρας κατηγορίας στοχοποιεί με την κατάθεσή του τους καθηγητές Σωτηράκη, Γεωργακόπουλο, Κοσπεντάρη, Κούκη

και τους δημοδιδασκάλους Λαζαρίδη και Μπαρμπουνάκη, αναφέροντας συγκεκριμένα ότι καθηγητές και πολίτες οργάνωναν την κομμουνιστική κίνηση και παρέσυραν θύματα μαθητές, οι οποίοι γαλουχήθηκαν με εθνικά φρονήματα.

Χαρακτηριστική είναι η στιχομυθία συνηγόρου υπεράσπισης και μάρτυρα κατηγορίας :

Μιλτιάδης Πορφυρογένης (Συνήγορος): «Εάν ένας μαθητής ή καθηγητής πει ότι αυτά τα κεφαλαιοκρατικά καθεστώτα θα πέσουν, είναι κομμουνιστής και παραβαίνει τον νόμο περί Ιδιωνύμου;».

Μάρτυρας: «Μάλιστα».

Συνήγορος: «Όταν ο αυτός καθηγητής ή οποιοσδήποτε πει ότι η καθαρεύουσα δεν είναι γλώσσα που διευκολύνει την μόρφωση του Λαού και ότι η Δημοτική, η μαλλιαρή δηλαδή, πρέπει να διδάσκεται, είναι κομμουνιστής;».

Μάρτυρας: «Κατά την γνώμη μου είναι».

Ο μάρτυρας του τμήματος Ασφαλείας Καβάλας αναφέρει για πρώτη φορά ότι υπάρχει αλληλογραφία επτά μαθητών με αρχειομαρξιστές της Αθήνας αλλά και πυρήνας σταλινικών κομμουνιστών τουλάχιστον είκοσι ατόμων. Όλες σχεδόν οι καταθέσεις των μαρτύρων κατηγορίας έχουν τα ίδια στοιχεία. Ότι δηλαδή άκουσαν και ότι τους είπαν άλλοι ότι διακινούνται (στο Γυμνάσιο Καβάλας) το περιοδικό «Νέοι Πρωτοπόροι» και η εφημερίδα «Πάλη των τάξεων». Ακόμα και ένας συμμαθητής μάρτυρας κατηγορίας ανέφερε στον δικηγόρο Διονύσιο Λεόντιο (Έφορο των προσκόπων Καβάλας) ότι υπάρχει κίνηση στη Δ' τάξη, χωρίς όμως να καταθέτει ακριβή δεδομένα.

Οι μάρτυρες υπεράσπισης είναι πολλοί και καλούνται για εξέταση τροχάδην. Καταθέτουν για την καλή διαγωγή πολλών από τους κατηγορούμενους, όσους βέβαια γνωρίζουν.

Οι απολογίες των κατηγορουμένων μαθητών είναι μικρές και συγκεκριμένες. Οι περισσότεροι αρνούνται ότι είναι αναμεμιγμένοι σε κομμουνιστική κίνηση και δηλώνουν ότι δεν έχουν ιδέα περί κομμουνισμού. Υπάρχουν όμως και απολογίες, όπως του Χαράλαμπου Σωτηρέλη, που δήλωσε ότι συμπαθεί το κομμουνιστικό κίνημα, του Γιώργου Τάντου, που είπε ότι συζητούσε τακτικά πάνω σε κοινωνικά ζητήματα με τους Σωτηρέλη, Στρατηγόπουλο και Προέδρου, και του Νέστωρα Γιαλιτζόγλου που δήλωσε: «διαβάζοντας για να γνωρίσω τη ζωή και τη θέση του εργάτου, άρχισα να συμπαθώ τας ιδέας αυτές».

Η αγόρευση του Εισαγγελέα διαρκεί περίπου μια ώρα και κρατεί έντονο το ενδιαφέρον του ακροατηρίου. Υποστηρίζει ότι ευλόγως η υπόθεση

συγκεντρώνει τη συγκίνηση της Καβάλας και την χαρακτηρίζει «θλιβερά». Επαναλαμβάνει την αρχική κατηγορία, ότι εισάγονται εις δίκην για παράβαση του Ιδιώνυμου, διότι προσπάθησαν και επεδίωξαν διά βιαίων μέσων την ανατροπή του κοινωνικού συστήματος δώδεκα κατά ομολογία κομμουνιστές και εικοσιτρείς μαθητές, ανήλικοι, οι οποίοι αύριο εντός του κράτους αυτού, συμπληρώνοντας τας γνώσεις τους, θα αποτελέσουν τα μέλη της κοινωνίας επάνω στην οποία στηρίζεται σήμερα το κοινωνικό οικοδόμημα και θα ρυθμίσουν την ηθική υπόσταση της νέας γενιάς.

Συνεχίζοντας, επικεντρώνεται κυρίως στην προσπάθεια των κομμουνιστών να διαφθείρουν την ψυχή των νέων αυτών ανθρώπων και για τον κίνδυνο που υπάρχει, μέσω της ηθικής καταστροφής αυτών, να καταστραφεί η Ελληνική κοινωνία.

Τους καθηγητές, οι οποίοι έσπευσαν να εκδηλώσουν την συμπάθεια τους εις τους κατηγορούμενους μαθητές, τους χαρακτηρίζουν εγκληματίες, διότι δηλητηριάζουν αγνάς ψυχάς και συνεχίζουν εις τα Γυμνάσια και τα σχολεία το φθοροποιόν και αντεθνικό έργο τους.

Στο τέλος της αγόρευσης ο Εισαγγελέας υποστηρίζει το κατηγορητήριο εναντίον τεσσάρων πολιτών και ενός μαθητή, ζητεί την επιείκεια για τρεις μαθητές και για τους υπολοίπους ζητεί την απαλλαγή τους, με την αιτιολογία ότι παραπλανήθηκαν και απεκήρυξαν τις ιδέες που στην αρχή ασπάσθηκαν.

Οι συνήγοροι υπεράσπισης υποστηρίζουν ότι από την ακροαματική διαδικασία κανένα στοιχείο σαφές προέκυψε και ότι οι καταθέσεις ήταν αβάσιμες και υποθετικές στο σύνολο τους. Στο τέλος ζητούν την απαλλαγή όλων των κατηγορουμένων.

Στη συνέχεια ακολουθεί η Απόφαση.

Η ΑΠΟΦΑΣΗ

Στις 20 Μαΐου 1932 επαναλαμβάνεται η διακοπέισα συνεδρίαση. Ο Πρόεδρος του δικαστηρίου διαβάζει την απόφαση με την οποία εκηρύχθησαν ένοχοι για παράβαση των άρθρων 1 και 3 του Ν. 4229 οι Βασίλειος Υψηλάντης, Αργύριος Σπανίδης και ο μαθητής Χαράλαμπος Σωτηρέλης, του άρθρου 3 περίπτωση πρώτη του αυτού Νόμου, οι Ιωάννης Χριστόπουλος, Κων/νος Χαρσούλης και Νικόλαος Φερεσιάδης, ως επίσης και οι μαθητές: Στρατηγόπουλος, Προέδρου, Τάντος, Σμαρώ Μηλίδου και Τσουμπάκης.

Για τους μαθητές το Δικαστήριο απεδέχθη πλήρη σύγχυση και τους απήλλαξε. Οι υπόλοιποι λόγω αμφιβολιών απηλλάγησαν.

Ως προς την ποινή, ο Εισαγγελέας ζήτησε επιβολή φυλάκισης 3 ετών και 2 ετών εξορίας για τον Υψηλάντη, 2 ετών φυλάκισης και 2 ετών εξορίας για τον ερήμην δικαζόμενον Αργύριο Σπανίδη (καπνεργάτη), 10 μηνών φυλάκιση και 1 έτος εξορία για τον Χαράλαμπο Σωτηρέλη και 1 μήνα φυλάκιση για τους Χριστόπουλο, Χαρσούλη και Φερασιάδη.

Οι συνήγοροι υπεράσπισης ζητούν την επιβολή ελαφρότερων ποινών. Το δικαστήριο μετά από λίγα λεπτά εκδίδει την απόφαση με την οποία επιβάλλεται :

Στον Βασίλειο Υψηλάντη: φυλάκιση 3 έτη και 2 έτη εξορία.

Στον μαθητή Χαράλαμπο Σωτηρέλη: 10 μήνες φυλάκιση και 1 έτος εξορία.

Στον Ιωάννη Χριστόπουλο: 60 ημέρες φυλάκιση.

Στον Κώστα Χαρσούλη: 20 ημέρες φυλάκιση.

Στον Νικόλαο Φερεσιάδη: 30 ημέρες φυλάκιση.

Στις 23 Μαΐου 1932 ο σύλλογος καθηγητών του Γυμνασίου συνεδριάζει εκ νέου και με το υπ' αριθμ. 45 πρακτικό αποφασίζει: για τον μαθητή Γιαλιτζόγλου Νέστωρα της ΣΤ' τάξεως και για την μαθήτρια Μηλίδου Σμαρώ της Ε' τάξεως την αποβολή διά παντός εκ του Γυμνασίου Καβάλας. Η απόφαση πάρθηκε κατά πλειοψηφία.

Επίσης, στις 6 Ιουλίου τρέχοντος έτους ο σύλλογος καθηγητών συνεδριάζει και με το υπ' αριθμ. 54 πρακτικό αποφασίζει για την διαγωγή της ΣΤ' ως εξής: Μαδεμλή Σωτηρίου- καλή, Στρατηγόπουλου Γεωργίου, Γιαλιτζόγλου Νέστορος, Προέδρου Βενιζέλου – Επίμομφος, Σωτηρέλλη Χαράλαμπου – κακή, όλων των υπολοίπων κοσμιότητα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ:

Η Καβάλα, όπως και άλλες πόλεις, εκείνη την περίοδο βιώνει καθημερινά εκρηκτικές κοινωνικές συγκρούσεις που προκαλούν πολλές ρήξεις. Πρωταγωνιστές των γεγονότων είναι κυρίως νέοι, μαθητές και καπνεργάτες. Αναδύεται ένας νεανικός ριζοσπαστισμός, μέσα στον οποίο η νεανικότητα διαρρηγνύει τις παραδοσιακές συμπεριφορές της οικογένειας και έρχεται σε επαφή με μοντερνιστικές αξίες, οι οποίες εκφράζονται στην πλειοψηφία τους μέσα από τις οργανώσεις της μεσοπολεμικής Αριστεράς.

Είναι χαρακτηριστικό ένα απόσπασμα από άρθρο του Γεωργίου Παπανδρέου, του τότε Υπουργού Παιδείας, στην εφημερίδα Εστία στις 10 Δεκεμβρίου 1930: «Οι νέοι άνθρωποι, αδυνατούν να αντιληφθούν την

ειρήνη χωρίς διεθνιστικό χαρακτήρα. Και για αυτό εν ονόματι της ανθρωπότητας αρνούνται το έθνος».

Μέσα στο Γυμνάσιο Καβάλας εκείνη την περίοδο λειτουργούν παράνομα δύο ομάδες που συγκροούνται και ιδεολογικά. Είναι η «Κομμουνιστική ομάδα Νέων Πρωτοπόρων» και η «ομάδα Αρχαιομαρξιστών». Διακινούν τα περιοδικά: Αναγέννηση, Νέοι Πρωτοπόροι, Δαυλό και το Αρχείο Μαρξισμού.

Η Περίοδος 1928-1932 χαρακτηρίζεται από εσωτερικές και φραξιονιστικές διενέξεις στους κόλπους του Κομμουνιστικού Κόμματος, οι οποίες μεταφέρονται και στο χώρο του Γυμνασίου.

Οι αρχαιομαρξιστές ανέπτυξαν έντονη δράση στην Καβάλα, κυρίως μέσα στο χώρο του Γυμνασίου, και στήριξαν τους καπνεργατικούς αγώνες. Διακινούσαν το περιοδικό «Δαυλό» και τον «Αρχαιομαρξιστή».

Μπορεί η αντιπαράθεση μεταξύ κομματικών και αρχαιομαρξιστών μέσα στην πόλη να περιοριζόταν σε περιστατικά ξυλοδαρμών, όπου βέβαια συμμετείχαν και πολίτες, όμως στο Γυμνάσιο Καβάλας η αντιπαράθεση αυτή είχε κατ' εξοχήν ιδεολογικά χαρακτηριστικά. Συγκροτούσαν ομάδες μελέτης (οι ομάδες ήταν των 5 ατόμων και επέβαλλαν αυστηρούς συνωμοτικούς κανόνες) σε διάφορα σπίτια μαθητών. Η μελέτη αφορούσε κυρίως θέματα ιστορικού υλισμού.

Η δίκη των μαθητών και πολιτών ίσως να σηματοδοτεί και την οριστική διάλυση των αρχαιομαρξιστικών πυρήνων στην πόλη μας, οπότε οι κομματικοί προχωρούν αργά στην αναδιοργάνωση τους, ώστε το 1934 έχουν τα πρώτα αποτελέσματα με σημαντικές εκλογικές νίκες στις Δημοτικές εκλογές.

Για την περίοδο εκείνων των μαθητικών χρόνων, τις ανησυχίες, τα όνειρα, αλλά και την μετέπειτα πορεία τους, ένας μαθητής του Γυμνασίου Καβάλας θυμάται μετά από χρόνια: «... Με κόπο και αγωνία ανοίξαμε τον δρόμο, ένα μονοπάτι για την αλήθεια, για το φώς. Γίναμε στα δεκαέξι μας χρόνια δημοτικιστές, στα δέκα οκτώ μας χρόνια φωτιστήκαμε για τα κοινωνικά ζητήματα, χρειάστηκαν πολλά χρόνια, παγκόσμιος πόλεμος, εμφύλιος, πέτρινα χρόνια, για να μπορέσουμε να πούμε την αλήθεια που είχαμε μέσα μας...».

Ο τύπος της εποχής (εφημερίδα *ΚΗΡΥΞ*), μετά το τέλος της δίκης και της απόφασης του Δικαστηρίου, με πρωτοσέλιδο άρθρο σχολιάζει: «εις το πρόσωπο των κηρυχθέντων ενόχων η κομμουνιστική ιδεολογία έχει τους οπαδούς της εις την πόλη μας όχι μόνο μεταξύ των διανοουμένων τάξεων, όσο και μέσα στις κλάσεις των νεαρών μαθητών...». Σε άλλο σημείο σχολιάζει: «το δε γεγονός ότι εκ των κατηγορουμένων πολιτών και μαθητών

οι περισσότεροι ανήκαν εις την τάξιν των διανοουμένων, παρέστησαν συνήγοροι αυτών διακεκριμένοι νομομαθείς, μερικοί δε εκ των διαπρεπέστερων της αυτής ιδεολογίας, και προσέδωκαν εις την δίκη αυτή εξαιρετική σημασία, μετατρέποντας την μορφή της δίκης σε αίθουσα κοινωνιολογικής μονομαχίας μεταξύ των συνηγόρων και της κατηγορούσης αρχής...». Ο χαρακτηρισμός της εφημερίδας ότι το Δικαστήριο απήλλαξε τους πέντε μαθητές λόγω βλακείας δείχνει την προσπάθεια ειρωνικής υποβάθμισης της υπόθεσης.

Ο Ν. 4229 που είχε αμφισβητούμενη συνταγματικότητα ήταν αόριστος και θεωρούσε ένα και το αυτό την ιδεολογία με την πράξη.

Βιβλία και περιοδικά, που κυκλοφορούσαν ελεύθερα σε όλη την Ελλάδα, στην Καβάλα δεν έρχονται καθόλου. Τα βιβλία των εκδόσεων Γκοβόστη θεωρούνται κομμουνιστικά έντυπα και κυκλοφορούν παρανόμως.

Η υπόθεση της δίκης και των διώξεων των μαθητών του Γυμνασίου Καβάλας δείχνει ότι ούτε 100 Ιδιώνυμα πολλαπλάσιας αυστηρότητας θα μπορούσαν να καταπολεμήσουν την διακίνηση ιδεών. Η δίκη αυτή είναι κομμάτι όχι μόνο της μαθητικής ιστορίας της πόλης μας, αλλά αποτελεί ταυτόχρονα σελίδα της νεότερης πολιτικής ιστορίας.

Μετά την δίκη των αθεϊκών του Γυμνασίου Βόλου (1914), οι Διώξεις και η δίκη των μαθητών του Γυμνασίου Καβάλας αποτελούν πολιτικά θέματα ίσης σημασίας.

Για μεγάλο χρονικό διάστημα στο Γυμνάσιο Καβάλας δεν θα ξαναζωντανέψουν τέτοιες ιστορίες πολιτικών και ιδεολογικών συγκρούσεων. Θα ξαναζωντανέψουν όμως οι συναντήσεις – συνεστιάσεις των συμμαθητών της περιόδου 1932-1934, για να σφίξουν τα χέρια, να ξαναθυμηθούν παλιές ιστορίες, να ξαναζήσουν τις χαρές των εφηβικών χρόνων και τα αγνά αισθήματα της άδολης αγάπης που τους ένωναν. Ίσως ήταν οι αρχαιότεροι σε ηλικία απόφοιτοι Γυμνασίου στη χώρα μας, που για 60 περίπου χρόνια μετά την αποφοίτηση τους πραγματοποιούσαν συναντήσεις σε τακτά χρονικά διαστήματα.

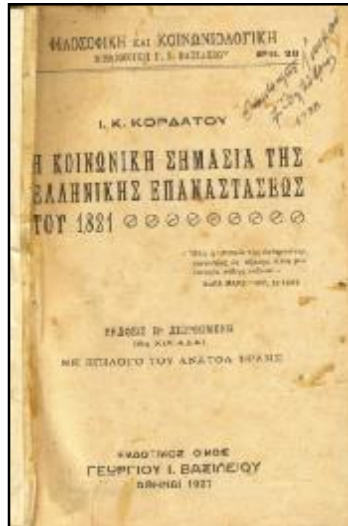
Οι αναμνήσεις των γυμνασιακών χρόνων τούς ακολουθούσαν στη ζωή. Ορισμένοι από αυτούς, είτε ως μάρτυρες είτε ως κατηγορούμενοι, ήταν οι πρωταγωνιστές εκείνων των γεγονότων.

Διέπρεψαν στα γράμματα, στις επιστήμες και γενικά στη κοινωνική ζωή. Μέχρι τα βαθιά τους γεράματα δε σταμάτησαν να διαβάζουν.

Σε αυτή την πρώτη γενιά προσφύγων που μαθήτευσε στο Γυμνάσιο Καβάλας και έζησε εκείνα τα γεγονότα, καθώς και στον μαθητή Χαράλαμπο Σωτηρέλη, ο οποίος απεβλήθη από όλα τα Γυμνάσια της χώρας ενώ

βρισκόταν στον τελευταίο μήνα της ΣΤ' τάξεως, απόφαση που έκλεισε τις πόρτες του πανεπιστημίου, αφιερώνω αυτή την εισήγηση.

Φωτ. 2

Φωτ. 3

Φωτ. 4

Φωτ. 5 Μαθητές της Δ' Τάξεως του Γυμνασίου Καβάλας σε χαρούμενες στιγμές κάπου στα βραχάκια της «Πλάκας» (Αγ. Βαρβάρα) 1932.

Φωτ. 6 Μαθητές της Δ' Τάξεως (Θ. Τσουμπάκης – Ι. Λυμπέρης).

Φωτ. 7 Μαθητές του Γυμνασίου Καβάλας, 1932. Θ. Τσουμπάκης (Δ' Τάξεως)
Γ. Χατζηγεωργίου (ΣΤ' Τάξεως)

Φωτ. 8 Μαθητές της Δ' Τάξεως σε μαθητικές εκδρομές 1932.

Φωτ. 9 Μαθητές της Δ' Τάξεως σε μαθητικές εκδρομές, 1932.

Φωτ. 10 Μαθητές της Δ' Τάξεως σε μαθητικές εκδρομές 1932.

Φωτ. 11 Μαθητές της Δ' Τάξεως σε μαθητικές εκδρομές 1932.

Φωτ. 12 Μαθητές της Δ' Τάξεως 1932:
Κ. Πολυχρονίδης – Θ. Τσουμπάκης – Ν. Ρίζος.

Φωτ. 13 Μαθητές και μαθήτριες της Δ' Τάξεως του Γυμνασίου Καβάλας, 1932. Εικονίζονται οι μαθήτριες: Ατακτίδου Γεωργίου Ελένη, Ατακτίδου Αχιλλέα Ελένη, Κοκόλη Φαναρέτη, Μπαλάνου Ευμορφία, Οικονομίδου Άρτεμις, Σπηλιώτου Ειρήνη, Κωστή Ευθαλία, Προυσαλίδου Αναστασία.

Φωτ. 14 Παιδιά Γυμνασίου και Δημοτικού της συνοικίας της Αγίας Βαρβάρας στον χωματόδρομο λίγο μετά το πρώην Νοσοκομείο, πριν ανοιχθεί η οδός Αμερικανικού Ερυθρού Σταυρού (1930).

Φωτ. 15 Ο μαθητής της Δ' Τάξεως Θ. Τσουμπάκης.

Φωτ. 16 Πρώτη συνεστίαση των αποφοίτων του Γυμνασίου Καβάλας της σχολικής περιόδου 1933-1934 μετά από 31 χρόνια. Στο μέσο εικονίζεται ο καθηγητής τους Δημήτρης Λαζαρίδης, ο οποίος απεβίωσε το 1992.

Φωτ. 17 Σχολική περίοδος 1933-1934. Τελειόφοιτοι.

Φωτ. 18 Σχολική περίοδος 1931-1932. Τελειόφοιτοι.

Φωτ. 19 Μαθητές της ΣΤ' τάξεως του Γυμνασίου Καβάλας σε εκδρομές. 1932

Φωτ. 20 Μαθητές της ΣΤ' τάξεως του Γυμνασίου Καβάλας σε εκδρομή.
Πρώτος εξ αριστερών καθημέμος Ιωάννης Ιωαννίδης 1932.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣ

- 100+1 Χρόνια Ελλάδα, τόμος α' (1900-1949)*, Μανιατέας Αθήνα 2001
«1844-2004, Βουλευτικές Εκλογές στην πρώτη σελίδα», Καθημερινή Αθήνα 2007
- Αβραάμ, Νικ.(επιμ.), *Ελευθερίου Κ. Βενιζέλου: Γνώμαι*, Πειραιάς 1945
- Αγγελόπουλος, Περικλής, *Πολιτική διοικήσεις και αυτοδιοικήσεις εις την Βόρειον Ελλάδα 1912-1965*, 1965
- Αλιβιζάτος, Νίκος, *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση 1922-1974*, Θεμέλιο 1983
- Ανδρικόπουλος, Γιάννης, *Η Δημοκρατία του Μεσοπολέμου (1922- 1936)*, Αθήνα 1987
- Δαφνής, Γρηγόρης, *Τα ελληνικά πολιτικά κόμματα 1821-961*, Γαλαξίας Αθήνα 1961.
- Διγκαβές, Κώστας, *Οι εκλογές στην Ελλάδα 1844-1985*, Μπαρμπουνάκης Θεσσαλονίκη 1986
- Εμμανουηλίδης, Μάριος, *Αιρετικές διαδρομές (Ο Ελληνικός τροτσκισμός και ο Β' παγκόσμιος πόλεμος)*, Φιλίστωρ 2002
- Ζαχαριάδης, Ν., *«Θέσεις για την ιστορία του ΚΝΕ»*, Αθήνα 1945
- Ιωαννίδης, Γιάννης, *Το καπνικό στην Καβάλα*, Δημοτικό Μουσείο Καβάλας Καβάλα 1998.
- Κατσαρίδης, Δημήτρης- Λιβιεράτος Δημήτρης- Παλούκης Κώστας, *Ο Ελληνικός τροτσκισμός ένα χρονικό 1923-1946*, Φιλίστωρ 2003
- Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος, *Το ΚΚΕ. Επίσημα κείμενα*, τόμος Γ' (1929-1933), Σύγχρονη Εποχή 1975
- Κούσουλας, Δημ., *ΚΚΕ: Τα πρώτα τριάντα χρόνια 1918-1949, πρόλογος Κρις Μ. Γκούντχαουζ*, Ελληνική Ευρωεκδοτική, Αθήνα 1987
- Μανιτσάρας, Γιάννης, *Περιστατικά από την αγωνιστική μου ζωή*, τ. Α', Β', Γ', Αλφειός, Αθήνα 1981
- Μαυροειδής, Λευτέρης, *Οι δυο όψεις της ιστορίας*, Καστανιώτης 1999
- Μοσκώφ, Κωστής, *Η διοργάνωση του επαναστατικού μας ονείρου*, Καστανιώτης 1987
- Μπάρμπης, Κωστής, *Ελ. Βενιζέλος "εθνάρχης" ή εθνικός ολετήρας;* Πελασγός 2002
- Νεφελούδης Βασίλης, *Αχτίνα Θ', Αναμνήσεις 1930-1940*, εκδ. Όλκος 1974
- Οικονομίδης Γιώργος, *Τώρα που όλα κόπασαν, θυμάμαι...*, Εκδοτική Ομάδα Θεσσαλονίκη 1988
- Παπανδρέου Γεώργιος, *Κείμενα*, Μπίρης 1963
- Ροδάκης Περικλής, *Νίκος Ζαχαριάδης*, Επικαιρότητα 1987

Στασινόπουλος, Κ. Επαμεινώνδας, *Κόμματα και εκλογές στην Ελλάδα (1821-1985)*, Προμηθεύς Αθήνα 1985

Σταυρίδης, Ελευθέριος, *Τα παρασκήνια του ΚΚΕ. Από της ιδρύσεως του μέχρι το 1950*, Ελεύθερη Σκέψις 1988.

Σωτηρέλης, Χάρης, *Θεατρικά Απαντα*, Προσκήνιο Αθήνα 1984

Χαρίτος, Χ., *Το Παρθεναγωγείο και τα «αθειϊκά» του Βόλου. Η αλληλογραφία των πρωταγωνιστών*, Εταιρεία Θεσσαλικών Ερευνών Βόλος 1980

Εφημερίδα *Κήρυξ*, Καβάλα, φύλλα του 1932

Εφημερίδα *Πρωινά Νέα*, Καβάλα, φύλλα του 1933

Προσωπικά σημειώματα του Θεμιστοκλή Τσουμπάκη

